

Bachelor i sosialt arbeid

Resiliens i miljøterapeutisk arbeid med ungdom

På hvilke måter kan miljøterapeuter styrke resiliens i utvikling for unge i barnevernsinstitusjon?

Matilde Medaas Skogen

Studium: SABVP235

Innleverings dato: 13.05.2020

Antall ord: 9527

**HØGSKULEN
I VOLDA**

Sammendrag

Barn som får hjelp av barnevernet på grunn av problematiske forhold, stiller dårligere på blant annet skoleplan. De har og mer vansker med overganger i voksenlivet enn hva resten av befolkningen har (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet , 2017). Oppgaven tar for seg temaet resiliens i et miljøterapeutisk perspektiv, rettet mot unge mellom 12-18 år i barnevernsinstitusjon. De juridiske rammefaktorene for institusjonsplassering blir presentert og sett i lys av temaet. Teoretiske perspektiv hentes blant annet fra resiliens og miljøterapi. De unge i barnevernsinstitusjon står i ulike situasjoner som kan være krevende.

Ungdomstiden er en tid preget av store utfordringer, og som miljøterapeut kan man bidra til å styrke resiliens ved blant annet å tilrettelegge. Resiliens er ikke noe som er målbart gjennom et spørreskjema, men et komplekst samspill mellom miljø og genetikk som kan ses på forskjellige måter. Derav vil også miljøterapi være viktig å se i henhold til hvordan å kunne styrke dette. Oppgaven tar stilling til hvordan en kan styrke resiliens i utvikling for unge i barnevernsinstitusjon. I diskusjonsdelen legges det fokus på hvorfor resiliens er viktig, og hvordan man kan styrke resiliens. Aktiviteter, sosial støtte i et fellesskap og relasjonsdanning er temaer som blir diskutert. Videre blir det diskutert hva som er en god miljøterapeut og hvilken maktrelasjon dette innehar. Til slutt blir det presentert en forståelse av ungdommenes utfordringer. Miljøterapeuter på barnevernsinstitusjoner kan bidra til resiliens i ungdommers utvikling på flere ulike måter, hvor det viktigste er å legge til rette for og fremme gode indre prosesser. Relasjoner, aktiviteter, og en god miljøterapeut er tre viktige beskyttelsesfaktorer, som kan gi den unge tro på seg selv, som vil kunne resultere i resiliens i utvikling.

Nøkkelord: Resiliens, miljøterapi, relasjon, selvtillit, barnevernsinstitusjon.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg og avgrensninger	2
1.2 Aktualisering og relevans.....	2
2.0 Juridiske rammefaktorer	3
3.0 Teoretiske perspektiv	4
3.1 Resiliens	4
3.1.1 Risiko og beskyttelsesfaktorer	6
3.1.2 Psykisk helse	7
3.2 Miljøterapi	8
3.2.1 De unge på barnevernsinstitusjon.....	9
3.2.2 Omsorg i barnevernsinstitusjon	10
3.2.3 Aktiviteter	11
4.0 Diskusjon	12
4.1 Hvorfor viktig å styrke resiliens?	12
4.2 Hvordan styrke resiliens?	13
4.2.1 Aktiviteters betydning.....	14
4.2.2 Fellesskapets verdier.....	15
4.2.3 Hvordan skape gode relasjoner	15
4.3 Hva kreves av en miljøterapeut?	17
4.3.1 Maktrelasjon	18
4.3.2 Forståelse av ungdommens utfordringer	19
5.0 Avsluttende kommentarer	21
Kildeliste	22

1.0 Innledning

Det er viktig å styrke resiliens for ungdom i barnevernsinstitusjoner, da dette er en sårbar gruppe med risiko for økte forskjeller. Det er vist at unge som faller fra i skole og arbeid, og som i tillegg har mangel på et godt sosialt nettverk, vil stå i høyere risiko for å «falle utenfor» samfunnet og bli sosialt ekskludert (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017, s. 99). Miljø og resiliens henger tett sammen, i et resiliensperspektiv kan man si at miljø er alt fra mors mage til lekeplassen en leker på (Borge Helmen, 2018, s. 42). I denne oppgaven vil fokuset ligge på ungdommer bosatt i barnevernsinstitusjoner. Kort fortalt er resiliens «god fungering tross risiko» (Borge Helmen, 2018, s. 18). Ungdommer som blir plassert i barnevernsinstitusjon har levd med risikofaktorer som kan ha vært betydelig for deres utvikling. I tiden de bor i institusjon kan miljøterapeuten se på dette som et «gyllent øyeblikk», en periode med muligheter til å styrke ungdommene. Som miljøterapeut kan en oppmuntre og rose ungdommen i å prøve ut ulike strategier og derav fremme utvikling (Borge Helmen, 2018, s. 28). Klarer man blant annet dette vil ungdommene kanskje møte hverdagen i fremtiden med mer utholdenhet og resiliens.

Oppgaven presenterer teori som er vektlagt på resiliens – både hva det er, risiko og beskyttelsesfaktorer, samt psykisk helse. Det blir også lagt vekt på miljøterapi, med nære undertema som vennskap, selvbylde, omsorg og aktiviteters betydning. Diskusjonsdelen er delt opp i tre hovedkapitler som tar for seg hvorfor det er viktig å styrke resiliens, og hvordan dette gjøres. Aktiviteter, relasjonsbygging og fellesskapets verdier vil bli diskutert. Det vil videre bli diskutert hva som kreves av en god miljøterapeut, og ens forståelse av den unge sin situasjon og maktrelasjonen som er til stede. Problemstillingen i oppgaven er derfor: «På hvilke måter kan miljøterapeuter styrke resiliens i utvikling for unge i barnevernsinstitusjon?»

1.1 Bakgrunn for valg og avgrensninger

I mitt klientrettede praksisstudie jobbet jeg utenlands med barn med ulike utfordringer, og så hvordan noen med helt ulike utgangspunkt opplevde hverdagen og mestring på ulike måter. Det jeg la godt merke til var hvordan de ansatte jobbet miljøterapeutisk på en annerledes måte enn hva jeg er kjent med. Jeg så nye perspektiver på miljøterapi og hvordan det kan oppleves ulikt avhengig av ståsted. Det var blant annet fokus på å hjelpe hele veien, i motsetning til slik jeg kjenner det fra en norsk kontekst, hvor fokuset er mye mer rettet mot empowerment og det å mestre ting selv. Miljøterapi er viktig for å oppnå utvikling og resiliens, i denne oppgaven vil jeg prøve å se hvordan miljøterapeuter har en viktig rolle i møte med unge i barnevernsinstitusjoner.

Utvalget som blir lagt frem av litteratur er dels basert på ulikt pensum og fagbøker og dels på forskningsartikler, som vil være relevant for å gi et svar på problemstillingen. Søkedatabaser som er brukt er «idunn», «google scholar», «fontene forskning» mfl. Søkeord som har blitt brukt er blant annet: resiliens, resilience residential care, risk resilience and recovery, human genetics, miljøterapi, barneverninstitusjon, mfl. Dette er ikke på langt nær et utfyllende litteratursøk, men mer et begrenset søk for å finne noen få, aktuelle forskningsartikler som er relevant. Dette er temaer som det er mye litteratur om, men hvor jeg samtidig har sett på artikler som handler om nært beslektede temaer til resiliens.

Begrepene sosialarbeider, barnevernspedagog og miljøterapeut kan i faglitteraturen ofte brukes om hverandre, men her vil det kun bli brukt miljøterapeut. Da det blir skrevet om unge og ungdom menes dem mellom 12 til 18 år, da dette er en oppgave rettet mot barnevernsinstitusjon for ungdom som da regnes å være i denne alderen (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2020). Institusjon er et begrep som blir brukt synonymt med barneverninstitusjon.

1.2 Aktualisering og relevans

Ifølge Bufdir sin oppvekstrappport (2017) vil barn som får hjelp av barnevernet på grunn av problematiske forhold, stille dårligere på blant annet skoleplan. De har og vansker med overganger i voksenlivet enn hva resten av befolkningen har. Videre i rapporten finner vi tall på at hele 10% av barn i Norge får hjelp av barnevernet. Dette er en høy andel, og det er derfor viktig å belyse hvordan miljøterapeuter kan bidra positivt til å blant annet fremme god utvikling.

Miljøterapi er en vesentlig del av yrkesutførelsen vår og vil være viktig i sosialt arbeid. Å sikre gode rammer for å kunne bygge en relasjon er en viktig del i arbeid med mennesker. Kunnskap om resiliens er spesielt viktig for miljøterapeuter i en barnevernsinstitusjon, da de står ungdommene nærest i en gitt periode. Gjennom å ha kunnskap om dette temaet vil man kunne ha flere verktøy til å bidra til resiliens i utvikling.

2.0 Juridiske rammefaktorer

Barne-, ungdoms- og familieetaten forvalter og driver det statlige barnevernet. De skal blant annet drifte og etablere institusjoner samt godkjenne både de kommunale og de private barnevernsinstitusjonene (Bukholdt & Kvaran, 2018, s. 21). Institusjoner for ungdom tilbyr både lengre og kortere opphold. Det er ulike former for institusjoner utfra ulike retningslinjer for plassering etter §4-24 (Barnevernloven, 1992), det finnes også institusjoner som har plasseringer fra ulike paragrafer sammen. Det blir ofte på folkemunne kalt for «omsorgs plassering» og «atferds plassering». Omsorgsplassering er når barn ikke kan bo hjemme grunnet manglende omsorg, eller foreldre er ute av stand til å ivareta omsorgen over lengre eller kortere perioder. Atferdsplassering er for ungdommer med alvorlig atferdsvansker eller vedvarende rusmisbruk. Hvordan kan «merkelappene» atferdsplassering og omsorgsplassering påvirke den unge sitt selvbilde og dermed muligheten for resiliens i utviklingen sin? Dette skal vi se nærmere på i diskusjonsdelen. Akutt- og utredningsinstitusjoner, som ikke nødvendigvis gjelder omsorgssvikt, er et tilbud til hjelp og tiltak på kort tid ved ulike kriser. En har også rusplassering som kan gi behandling for dette i en institusjon, og enetiltak i institusjon (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.d.). Disse ulike institusjonene er for å tilrettelegge på best mulig måte utfra de alternative vilkårene gitt i §4-24 i barnevernloven (1992), da det sier noe om situasjonen til barnet.

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge får nødvendig hjelp og til rett tid, og sikre at barn møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse jf. § 1-1 i barnevernloven (1992). Dersom tiltak i hjemmet ikke er tilstrekkelig, vil barnevernet kunne plassere unge frivillig i institusjon, med foreldres samtykke, om barnet er fylt 15 år kan barnet også samtykke etter §4-26 i barnevernloven (1992). Det vil også kunne bli gjort tvangsvedtak dersom plassering skjer uten foreldres samtykke (Bukholdt & Kvaran, 2018, s. 18). §4-12 i barnevernsloven (1992) handler om å overta omsorg, dette kan skje ved ulike grunner, men skal bare kan skje når det er høyst nødvendig, altså dersom det ikke er mulig å skape gode nok forhold ved andre tiltak.

§1-6 i barnevernloven (1992) lovfester retten til medvirkning, hvor barnets synspunkter skal lyttes til og vektlegges i henhold til alder og modenhet. Jf §31 i barneloven (1981) skal barn og unge over 12 år tillegges stor vekt til deres mening. Barn over 12 år blir plassert i ulike institusjoner utfra ulike behov (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.d.). Det å kunne føle seg som en aktiv aktør i eget liv er en vesentlig faktor for blant annet empowerment og livskvalitet.

3.0 Teoretiske perspektiv

Det vil her bli lagt frem relevant teori om resiliens, psykisk helse, miljøterapi, omsorg og aktiviteter. Dette fordi det er temaer som hører sammen i en hverdag på barnevernsinstitusjon, som kan skape rom for utvikling og derav kan styrke resiliens.

3.1 Resiliens

Resiliens vil bli beskrevet ut fra Rutter (sitert i Borge Helmen, 2018, s. 20) sin definisjon «prosesser som gjør at utviklingen når et tilfredsstillende resultat, til tross for at barn har hatt erfaringer med situasjoner som innebærer en relativt stor risiko for å utvikle problemer eller avvik». Resiliens er ikke bare et genetisk trekk eller bare påvirkning av miljøet, det er ikke noe som kan måles utfra et spørreskjema. Det varierer når det opptrer og i hvilke epoker i livet det skjer – man kan være resilient for en situasjon og ikke i en annen (Borge Helmen, 2018, s. 223). Det kan derav være vanskelig å bidra til å styrke dette, men et hovedfokus på resiliens er som Borge (2018, s. 39) viser til Matsen, Rutter og Zimmermann, som sier resiliens er en måte å forstå utvikling på hvor fokuset er styrkebasert i motsetning til problembasert.

Resiliens har likheter med det salutogene perspektiv, som i stedet for å fokusere på faktorene som skaper sykdom fokuserer det på de faktorene som opprettholder livskvalitet, hvor man ser opplevelse av sammenheng (Bukholdt & Kvaran, 2018, s. 55). En slik opplevelse av sammenheng får man ved gjentatte gode erfaringer, som gjenspeiler mestring i forhold til kompetansen man har eller får, som er tilstrekkelig for å løse situasjoner. Det avgjør altså hvordan man opplever ulike utfordringer, om dette er noe som er håndterbart eller noe nytteløst (Bukholdt & Kvaran, 2018, s. 56).

Resiliens har som sagt fokus på styrkeperspektivet, hvor man og ser på beskyttelses- og risikofaktorer som vil bli presentert senere. Formålet er å kunne forklare hvorfor noen klarer seg bedre til tross for samme problemer (Borge Helmen, 2018, s. 39). Det er flere faktorer som spiller en avgjørende rolle i å forstå resiliens, men det handler om motstandskraften for å utvikle psykiske problemer (Borge Helmen, 2018, s. 17). Borge Helmen (2018, s. 18) gjør et

nummer ut av distinksjonen mellom resilient og resiliens. Resilient vil fremheve det som er i barnet, hvor resiliens går utover dette og ser på både personlige egenskaper, men også miljøets egenskaper. I oppgaven er det denne utvidende forståelsen som legges til grunn, altså er det begrepet resiliens som brukes, da det innebærer et mer helhetlig perspektiv hvor samspillet mellom individet og miljøet er i fokus.

Borge Helmen (2018) presenterer ulike modeller for å utvide forståelsen av hva resiliens er, og hvordan den kan komme til uttrykk. Tre av disse er kompensasjonsmodellen, beskyttelsesmodellen og utfordringsmodellen. Disse tre fungerer sammen i et hjelpersperspektiv (Borge Helmen, 2018, ss. 59-61).

Kompensasjonsmodellen handler om å kompensere med små tiltak for å bedre en situasjon for den det gjelder. Den kompenserer altså for noe som mangler, dette trenger ikke å være en kompensasjon direkte til det som mangler, men på en annen arena som kan gi personen mer tro på en selv, som gjør at en håndterer en annen situasjon bedre (Borge Helmen, 2018, s. 59). For eksempel dersom en elev opplever skolehverdagen som utfordrende, kan en aktivitet en liker, som fotball, etter skoletid være et godt fritidstilbud. Her vil det være andre voksne som kan fremstå som trygge rollemodeller og opplevelsen av samhold og mestring vil være positivt. Dette vil kunne føre til positive samspills- og mestringserfaringer og mer tro på en selv innad i skolehverdagen også, da en mestrer denne aktiviteten på fritiden. Det er viktig å belyse at denne modellen i seg selv ikke viser et godt utgangspunkt i hvordan man tenker rundt en spesifikk situasjon, da dette handler om alle arenaer og ikke bare fritid (Borge Helmen, 2018, s. 60).

Beskyttelsesmodellen fokuserer på hvordan samspill kan fungere positivt inn på en selv, og her som en beskyttelse på risikoen og for den psykososiale fungeringen. Samspill med venner og i fritidsaktiviteter kan gi økt selvtillit i form av mestring av sosial kompetanse (Borge Helmen, 2018, s. 60). Dette vil være viktig, da nettverk og aktiviteter har mye å si for selvtillit, som igjen vil virke inn på ens resiliens. Her kan denne modellen sees i lys av hvor viktig det er med støtte fra venner også for å unngå å søke inn til andre belastende miljøer. Det er dermed viktig å huske at unge med utfordringer med selvtillit, ofte trenger mye anerkjennelse da de er ekstra sårbare for kritikk og avvisning (Borge Helmen, 2018, s. 60).

Utfordringsmodellen viser frem et perspektiv over lengre tid, med flere risikoer som igjen sier noe om den psykososiale fungeringen. Det handler mye om hvor stor risikoen er, og hvordan

man takler denne risikoen. Håndterer man det på en god måte, vil man utvikle resiliens til neste risikofaktor kommer, og en vil kunne ha større sjanse til å komme over den neste, og også raskere (Borge Helmen, 2018, s. 61). En kan også i denne modellen se hvordan samspill kan øke selvtillit. Har man god selvtillit og tro på at en kommer gjennom utfordringer, kan man også lettere komme seg igjennom det og styrket ut av det. Denne modellen viser også at om risikoen er for stor vil det bli negative konsekvenser for videre utvikling av resiliens.

3.1.1 Risiko og beskyttelsesfaktorer

Risikofaktorer defineres ofte etter forhold ved individet, familien eller samfunnet som kan føre til en risiko for individet. Dette på grunnlag av ulike faktorer som blant annet omfang og alvorlighetsgrad av risikofaktoren (Borge Helmen, 2018, s. 68). Det er individuelt hvor mottagelig en er for risiko, det handler om både det en har med «i bagasjen» og genetisk utrustning (Borge Helmen, 2018, s. 89). Det er bedre grunnlag for å forstå resiliens om vi har forståelse for hvilke risikofaktorer som er aktuelle utfra konteksten (Borge Helmen, 2018, s. 68).

Risikofaktorer på samfunnsnivå handler blant annet om oppvekstmiljø. Det å vokse opp i en storby er mer risikofyllt enn på «landsbygda», ikke på grunn av byen i seg selv, men andelen familier som har utfordringer i en storby er større enn på «bygda» (Borge Helmen, 2018, s. 74). Individuell risiko hos barn og unge er blant annet personlighet. Herunder ligger også den biologiske siden, som genetikk. Atferds-genetikk viser til hvordan miljø og gener påvirkes av hverandre i ulik grad og kontekst (Borge Helmen, 2018, s. 236). Det er ulike årsaker til hvorfor man reagerer som man gjør på ulike situasjoner, med påvirkning fra både miljø og gener. Alder og kjønn er også individuell risiko (Borge Helmen, 2018, s. 70). Kjønn er noe som vil knyttes til din identitet, da via påvirkningen en får i sitt oppvekstmiljø (Thrana, 2016, s. 103). Alder viser til hvilket kognitivt utviklingsnivå en ligger på, og hvilke forventninger en blir møtt med, i henhold til kurven på normalutvikling.

Det som i utgangspunktet er å regne som en beskyttelsesfaktor, kan også være en risikofaktor i noen tilfeller. Det er for eksempel ved gjengdannelser i ungdomstiden, som er normalt, men dersom verdien og normene innad en gjeng ikke er like for hva resten av storsamfunnet har, vil denne fellesskapsfaktoren slutte å fungere som en beskyttelsesfaktor (Waaktaar & Christie, 2000, s. 49). Kan og tenkes at venner er i seg selv en beskyttelsesfaktor, hvorpå venner som oppmuntrer til for eksempel rus da vil utgjøre en risikofaktor for å havne i et rusmiljø. Det å styrke de gode beskyttelsesfaktorene kan gjøre den unge mer robust for å takle fremtidige

utfordringer. Resiliens kan deles inn i fire hovedområder som er forebyggende, disse er mestring, kreativitet, fellesskap og kontinuitet (Waaktaar & Christie, 2000, s. 33). Sosial støtte i et fellesskap er et eksempel på en beskyttelsesfaktor. Det ivaretar spesielt tre grunnleggende behov - emosjonell utveksling, identitetsbekreftelse og gruppetilhørighet (Waaktaar & Christie, 2000, ss. 46-47), altså få bekreftelse på hvem man er samt muligheter til å dele glede og sorger. Man vil kunne styrke ens sosiale kompetanse og derav kan det resultere i økt selvtillit i et sosialt fellesskap (Borge Helmen, 2018, s. 60).

Beskyttelsesfaktorer vil være som skrevet over venner, en utvidet familie, en god nabo, en lærer eller fotballtrener osv. De kan fungere som en trygg havn, og de kan korrigere barnets opplevelse av for eksempel ufortjent følelse av skyld i ulike situasjoner (Nordhaug, 2018, ss. 58-59). Andre beskyttelsesfaktorer er enda nærmere relasjoner, som å ha et godt forhold til mor eller far eller et søsken. Det vil også være en beskyttelsesfaktor å kunne klare å trekke seg unna en ubehagelig situasjon, og det å kunne gå til en annen man er trygg med, for eksempel en voksen eller en venn (Borge Helmen, 2018, ss. 106-107).

3.1.2 Psykisk helse

Psykisk helse og resiliens henger tett sammen. Fravær av resiliens kan føre til psykiske problemer, da resiliens fungerer som en motstandskraft (Borge Helmen, 2018, s. 17).

Psykiske plager er et komplekst samspill mellom ulike faktorer som er biologiske og genetiske faktorer og miljøforhold hos hver enkelt (Mathiesen, Karevold, & Knudsen, 2009, s. 30). Oppvekstrapporten til Bufdir (2017, s. 131) nevner dette og videre at de plagene som er mildest hos unge er miljømessige faktorer, imens genetiske faktorer er mer forbundet med de mer alvorlige og kroniske plagene. Ungdomstiden er ofte preget av rolleforvirring og dårlig selvtillit, som vil bli presentert senere (Gulbrandsen, 2017, s. 102). Resiliensteorien tar også opp hvordan selvbildet kan være en viktig beskyttelsesfaktor for autonomi (Borge Helmen, 2018, s. 49). Selvbildet forbindes med følelser, og handler mye om forventninger og forestillinger om en selv. Her vil også erfaringer av mestring påvirke selvbildet ditt. Desto flere erfaringer av mestring, desto mer vil det bygge opp under det gode selvbildet. (Bukholdt & Kvaran, 2018, s. 57)

Det å ha sosial støtte kan innenfor blant annet sosialpsykologien regnes som den viktigste faktoren for å forhindre psykiske belastninger (Waaktaar & Christie, 2000, ss. 46-47). Ulset (2016, s. 81) viser til ulike studier av andre, med viktige poeng som at det å mangle aksept fra venner vil spille negativt inn på livskvaliteten. I en institusjonshverdag vil samholdet og fellesskap ha en stor betydning, hvor Ulset viser til blant annet Stockholm, som har studert

fellesskapet mellom ungdom, og hvordan de unge opplever et sterkt vennskap og tilhørighet til hverandre. Han viser til sammenhengen mellom flytting i institusjon og deres vennskap (Ulset, 2016, s. 82). Her kommer gruppetilhørighet inn, og er viktig med tanke på sosial støtte. I en gruppe er det et «vi» og ikke bare et «jeg», det er en arena for å sosialisering og mulighet for å utvikle sosial kompetanse (Waaktaar & Christie, 2000, ss. 46-47). Ulset (2016, s. 83) viser videre til ulike studier som enes med Stockholm, som også setter fokus på betydningen av å oppleve gode vennskap for dem som har tilknytning i en barnevernsinstitusjon. Det å for eksempel være med og velge en ukemeny vil kunne fremme brukervedvirkning (Hansen, Løvgren, Neumann, & Storø, 2017, s. 62) som vil virke positivt inn på hverdagen.

3.2 Miljøterapi

Miljøterapi må forstås som et todelt begrep ifølge Larsen (2015, s. 23). Miljø handler om å kunne best tilrettelegge og planlegge, og terapi handler om forandring og utvikling. Begge deler er like viktig i arbeid med unge. Miljøterapi vil ses utfra definisjonen til Larsen og Selnes som er:

En systematisk og gjennomtenkt tilretteleggelse av miljøets psykologiske, sosiale og materielle/fysiske betingelser i forhold til individets og gruppens situasjon og behov. Hensikten med dette er å fremme deres muligheter til læring, mestring og personlig ansvar. (1975, s. 14)

Barndomspsykologisk perspektiv og utviklingspsykologisk perspektiv er supplerende måter som miljøterapiens arbeidsform baserer seg på (Larsen, 2015, s. 31). Den utviklingspsykologiske forståelsen ser på barnets næreste relasjoner, som familie. Den har primært sett på den individuelle utviklingen til barnet i form av autonomi, mestringsstrategier både på det praktiske og sosiale plan. Det har hatt et mer individuelt perspektiv enn hva det barndomspsykologiske perspektivet har hatt. Dette fordi det barndomspsykologiske perspektivet bygger på mer enn bare det individuelle, og går ut fra barnets møte med andre barn, hvordan ens relasjoner er både i barnehage, skole og fritid. Disse to perspektivene er som sagt supplerende, og kan sees i lys av hvordan du utvikler deg innenfor familiens fire vegger vil også ha en påvirkning på hvordan du er med venner på fritiden, på samme måte som hvordan du er med venner på fritiden påvirker hvordan du forstår samspillet innad i familien (Larsen, 2015, s. 31). En annen måte å forstå barnets utvikling på er Bronfenbrenner sin utviklingsøkologiske modell, hvor et system påvirker et annet, da personen må forstås ut fra konteksten og ses i form av at det endrer seg konstant (Fyrand, 2016, s. 42). I arbeid med

unge vil dette si at det må helhetlig fokuseres på både den unge men også ens familie og nettverk, for å kunne skape helhet og kontinuitet (Larsen, 2015, s. 31).

3.2.1 De unge på barnevernsinstitusjon

Ungdomstiden er for de fleste en tid med ulike utfordringer på ulike plan. Det er vist i en rekke modeller og teorier, for eksempel Erikson sine stadier (Gulbrandsen, 2017, s. 102), hvordan ungdomstiden er preget av spørsmålet rundt hvem man er. Man kan ha vansker med å forene hva man har opplevd til nå i livet, og inn i starten på det voksne livet, med de forventninger som her følger med. Dette kan være en tid med rolleforvirring og dårlig selvtillit, bestående av en identitetskrise. En slik krise kan ha et positivt og negativt utfall; dersom man finner sin identitet og forstår hva som forventes av deg vil det være positivt. På den andre siden, om dette ikke forstås vil det oppleves som en identitetsforvirring, som vil resultere i, blant annet dårlig selvtillit (Gulbrandsen, 2017, s. 102). Når vi retter fokus på det allerede krevende presset ungdommer generelt kan kjenne på, kan man se det i forhold til den situasjonen de unge er i når de er plassert i en institusjon. Dette fører med seg en rekke forventninger og merkelapper om hvem de er. Ut fra intervjuet gjort med ti ungdommer fra ulike barnevernsinstitusjoner kommer det frem den identitetskonflikten de står i, ved å både kjenne seg forhåndsdømt, og et ambivalent forhold til bosted (Ulset, 2016, ss. 90-91). Det skapte et hinder for å få nye venner, på grunn av forventninger til hvem de er. Så selv om de kunne føle seg trygg i en institusjon ville det virke utrygt for dem rundt som valgte å ikke innlede vennskap med dem. Det kan sees i lys av Emonds studie rundt «incare» identitet (sitert i Ulset, 2016, s. 91) som handler om det skambelagte rundt det å identifisere seg som et barn som trenger hjelp av barnevernet, versus den tryggheten de får av barnevernet. Begrepet «atferdsvansker» kan ifølge Larsen (2015, s. 19) være med å bidra til en økt forestilling om at den unge må lære seg en annen måte å utøve sin atferd. Videre legger han vekt på at fokuset burde gå vekk fra dette, og heller se det i lys av at de kan ha det vanskelig, men at de ikke «er» sine vansker. Da det heller vil være at det er problemer i sine omgivelser og med seg selv. «Barn og unge som kommer til den miljøterapeutiske institusjonen, har ikke atferdsvansker eller er atferdsvanskelige. De har det vanskelig med seg selv og sine omgivelser» (Larsen, 2015, s. 19).

Nordhaug (2018, s. 23) viser til hvordan tilknytning mellom foreldre og barn kan sees i lys av hvilken kvalitet den har. Mange av ungdommene som plasseres i institusjon har opplevd omsorgssvikt. Omsorgssvikt kan deles opp i ulike kategorier, men man kan generelt si at det kan sees på som mangelen til det er barn trenger, i lys av hva som faktisk blir tilbydd dem

(Nordhaug, 2018, s. 22). Omsorgssvikt kan føre med seg ulike konsekvenser, både på den fysiske- og psykiske helsen, utvikling og resiliens. Vi kan på generelt grunnlag si at det kan føre med seg vanskeligheter i samspill med andre, og da stå i fare for å adaptere atferd som kan gi stor helserisiko og risiko for sykdom og tidlig død (Nordhaug, 2018, s. 55).

Hvordan en kan hjelpe unge i institusjon vil være avhengig av hvordan en når inn til den unge. Et viktig fokus på en selv vil være å ha en mentaliserende holdning, som kan sies å tenke følelser og føle om tanker (Walleroth, 2011, s. 19). Larsen (2015, s. 33) viser til Øvreeide som legger frem teorien om selvbilde-andrebilder. Andrebildene må være gode nok for at selvbildet skal være bra, unge i barnevernsinstitusjoner er ofte utsatt for en rekke negative andrebilder. Dette påvirker hvordan deres selvbilde er, og er preget av en negativ selvforståelse. Ved riktig støtte vil man kunne utvikle bedre og mer generaliserte selv-andre bilder. Deres møter med jevnaldrende og andre voksne vil bære preg av deres negative selvforståelse, som kan skape samspillforstyrrelser (Larsen, 2015, s. 33). Da en som har negative selvbilde-andrebilder forventer å bli møtt i deres negative selvforståelse, noe de ofte blir. Dette kan sees i sammenheng med selvpoppfyllende profeti hvor det som forventes av deg er også ofte det du gjør (Raaheim, 2002, s. 38).

3.2.2 Omsorg i barnevernsinstitusjon

I en institusjon vil spenningsfeltet i den profesjonelle omsorgen handle om et spekter fra kjærlighet og tålmodighet til tvang og makt. I det yrkesetiske grunnlagsdokumentet (2015, ss. 11-12) står det beskrevet at bruk av tvang og makt alltid er etisk vanskelig, selv om man har hjemmel i lov til det. Den unge vil få sine grenser krenket. Spørsmålet blir da hvorvidt man hindrer den unge i å skade seg selv, eller om man utfører mer skade ved bruk av tvang, da krenkelsen ved denne tvangsbruken kan bli stor. Det må alltid brukes skjønn og se hver situasjon (Fellesorganisasjonen (FO), 2015, ss. 11-12). Det er gjort en undersøkelse med over 50 ungdommer om blant annet hvordan tvang oppleves, hvor det blir gitt uttrykk for at for de fleste er det liten forståelse for hva som er meningen med det (Forandringsfabrikken, 2019, s. 18). Det er altså et gap mellom hvordan det er lovfestet og hvordan det blir opplevd, utfra denne rapporten.

Det er blitt gjort intervju med ungdommer bosatt i barneverninstitusjoner som forteller om sin bosituasjon, hvor det kan være vanskelig å forstå institusjonen som et hjem da tvang kan bli en del av hverdagen (Ulset & Tjelflaat, 2013). Da «trygghet» i en institusjon er preget av regler og rutiner, og konsekvenser. I denne artikkelen blir det presentert et viktig perspektiv –

hvordan de fleste informantene fortalte at et hjem burde være preget av trygghet. Hvorvidt tvang kunne høre innunder trygghet var vanskelig å si, da dette var avhengig av hvordan og hvorfor det ble utøvd. Videre kom det frem hvordan dette kunne gjøre relasjonen mellom beboere og ansatte dårligere (Ulset & Tjellflaat, 2013). Flere av ungdommene fortalte og at gode relasjoner er det som gjør at de føler seg trygge.

Et annet viktig perspektiv innunder trygghet er kjærlighet. Kjærlighet ikledd en profesjonell drakt skriver Thrana om i sin artikkel (2016, s. 98), her viser hun til utfordringene det kan føre med seg, og hvordan kjærlighet er en opplevelse av å enten bli elsket eller ikke, og derav en subjektiv og erfaringsbasert tilstedeværelse. Barnevernsprouffene (2017) mener at barn skal møtes med kjærlighet, menneskevarme, og aktivt lytte med en grunnleggende forståelse av dem. I nyere undersøkelser viser det at kjærlighet er en sentral verdi for alle parter (Barnevernsprouffene, 2017). Thrana viser til det samme gjennom sitt kvalitative arbeid; hvordan kjærlighet handler om nettopp det å se og anerkjenne den andre, både ved fysisk bekræftelse og nærvær men også ved speiling, som her og sies å være en grunnholdning og sentral verdi (Thrana, 2016, s. 103). Sammen med kjærlighet tematiseres også viktigheten av å mestre nye aktiviteter med hjelp fra de voksne, for så å mestre dette på egenhånd, og hvordan dette styrker ens selvbilde og er identitetsutviklende (Thrana, 2016, s. 104).

3.2.3 Aktiviteter

Aktiviteter er viktig for utvikling og en måte å finne styrke i seg selv, som vist fra intervjuer med unge i institusjoner, hvor det kom frem at aktiviteter kan gi en pause fra systemet (Ulset, 2016, s. 90). Ulike institusjoner tilbyr ulike aktiviteter. Dette kan ha sammenheng med hvor institusjonen er plassert, hvilke ressurser som er i nærområdet og hva som lagt vekt på. Dette kan være alt fra musikk og dans til fisketur og gårdsbruk. Det å kunne tilby aktiviteter som fremmer mestring både i fellesskap, men óg individuelt vil være viktig for videre utvikling (Kvaran & Holm, 2012, s. 196). Frihet i en aktivitet er noe som vil være særdeles viktig for den meningsfulle følelsen det kan gi (Säfvenbom, 2005, s. 85). For miljøterapeuten vil det være et mål å se at ungdommene føler mestring slik at ungdommene får mulighet til å vokse utfra dette. FLOW-teorien (Säfvenbom, 2005, s. 34) er når man hengir seg til en aktivitet uten å ense det som skjer rundt. Det vil da føles svært meningsfullt for personen som utfører aktiviteten. Dette vil kunne skje dersom flere faktorer er på plass, da hovedsakelig gjennom oppfattet kompetanse og om selve utfordringen i aktiviteten er tilfredsstillende. Blir det for stort gap mellom den ene eller andre komponenten vil en ikke oppnå FLOW, da det heller vil oppfattes som kjedelig eller for vanskelig. Å finne aktiviteter som er meningsfulle vil være

hensiktsmessig da dette gir gode følelser for den personen som har en lidenskap for det som skjer.

4.0 Diskusjon

På hvilke måter kan miljøterapeuten styrke resiliens i utvikling for unge i barnevernsinstitusjon? For å svare på denne problemstillingen vil vi først se på hvorfor det er viktig å styrke resiliens, og hvordan dette kan gjøres i det praktiske arbeidet på institusjonen. Sentrale temaer her er relasjoner, verdier og miljøterapeutens rolle. Videre vil det bli diskutert hva som kreves av en miljøterapeut samt maktrelasjonen som finner sted i en barneverninstitusjon.

4.1 Hvorfor viktig å styrke resiliens?

Fravær av resiliens kan føre til psykiske plager, dette er en viktig faktor for å styrke resiliens. De miljømessige faktorene som unge blir påvirket av vil kunne gi utslag i mindre psykiske plager, i forhold til det genetiske (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017, s. 131). Miljømessige faktorer vil være konteksten den unge befinner seg i, normer, holdninger og samhandling med andre. Dette er noe man som miljøterapeut mer eller mindre kan råde over i en hverdag. På den ene siden har miljøterapeuten en unik mulighet til å tilrettelegge for å styrke positive prosesser, som ungdommen befinner seg i. Å kunne bidra til å minske sjansen for å utvikle milde psykiske plager, mener jeg bør være et mål. På den andre siden kan dette være vanskelig å få til dersom man møter ungdommer som ser på seg selv med et dårlig selvbilde-andrebilde, da dette kan skape samspillforstyrrelser (Larsen, 2015, s. 33). Det å være tålmodig og prøve å legge til rette for sosial støtte, som kan bli identitetsbekreftende mener jeg vil bygge opp under bedre selvbilde-andrebilde. Får man dette til vil man og lettere styrke de positive prosessene.

Resiliens kan deles inn fire hovedområder som er forebyggende: mestring, kreativitet, fellesskap og kontinuitet (Waaktaar & Christie, 2000, s. 33). Mestring kan ses på som blant annet selvbekreftelse, i den form av at «jeg er det jeg kan» og vil være knyttet til eget selvbilde (Waaktaar & Christie, 2000, s. 35). Det vil bli presentert i 4.2 hvorfor selvbildet er viktig å jobbe med. Kreativitet handler her om viktigheten av å kunne bruke sin fantasi og gjøre aktiviteter som gir glede, sett i lys av aktivitetens viktighet, ved å finne styrke i seg selv (Ulset, 2016, s. 90). Fellesskap vil som sagt ivareta tre grunnleggende behov: emosjonell utveksling, identitetsbekreftelse og gruppetilhørighet. Når man ser disse i lys av de andre faktorene som er viktig innenfor resiliens, vil det kunne skape større rom for å styrke

resiliens. Ikke bare vil mestring være en selvbekreftelse, men også fellesskapet bidrar til en bekreftelse (Waaktaar & Christie, 2000, s. 46). Det å ha gruppetilhørighet vil kunne styrke tro om seg selv, og sammen med kreativitet kan man også få tro om seg selv, som kan skjje innenfor et fellesskap. Kontinuitet kan vi se i lys av Borge (2018, ss. 59-61) sine modeller, som viser til at utviklingen går over tid. Disse fire faktorene smelter sammen til en forebyggende holdning som vil være viktig for å styrke resiliens.

4.2 Hvordan styrke resiliens?

Borge Helmen sine tre modeller om resiliens (2018, ss. 59-61) har som fellestrekk fokus på tro om seg selv og selvtillit, dette nok fordi resiliens mye handler om det som kommer innenfra og hvordan dette håndteres ulikt. Å ha tro på seg selv handler også mye om å ha sosial støtte, da dette kan bygge oppunder troen om seg selv, og vil være utrolig viktig for å forhindre psykiske plager (Waaktaar & Christie, 2000, ss. 46-47). Miljøterapi sett fra både det utviklingspsykologiske og barndomspsykologiske perspektivet viser til hvordan du kan utvikle deg i familien, som igjen vil vise til hvordan du utvikler deg med venner (Larsen, 2015, s. 31). Ved å styrke deres selvbilde-andrebilder til noe positivt, vil det kunne skape større forutsetninger til å møte andre uten samspillsforstyrrelser (Larsen, 2015, s. 33). Det vil også gjenspeiles i tro på seg selv. Det å ha tro på seg selv, og positive tanker om seg selv vil kunne bidra til økt livskvalitet. Det kan tenkes som hensiktsmessig å styrke beskyttelsesfaktorer. Ved for eksempel å legge til rette for fiktive situasjoner, hvor ungdommene kan øve seg på hva de bør gjøre i ubehagelige situasjoner. Det å blant annet kunne trekke seg unna en situasjon, og heller gå til en annen trygg person sees på som en beskyttelsesfaktor (Borge Helmen, 2018, ss. 106-107). Slike øvelser i grupper sammen med miljøterapeuten, mener jeg kan bidra til resiliens. Da en øver seg opp en mestringsstrategi som kan brukes i fremtidige situasjoner, men hva om ungdommene ikke klarer å leve seg inn i fantasien? Fra studiet har vi selv hatt slike fiktive samtaler med hverandre, og selv om vi ikke alltid helt trodde på det der og da, så lærte vi måter å håndtere situasjoner på, hvor jeg i praksis merket at det hadde fungert. Det å se viktigheten av å styrke slike indre prosesser, ved hjelp av ulike tilrettelegginger, vil være hensiktsmessig i det lengre løp.

Som miljøterapeut i en barneverninstitusjon vil det være vesentlig å kunne stå i utfordrende situasjoner og relasjoner over tid. Det å se resultater er ikke noe som skjer etter første forsøk. Det kan oppleves som krevende for begge parter, ettersom det er vanskelig å se om det en gjør fungerer med én gang man har prøvd å tilrettelegge og gi gode tiltak. Det kan være vanskelig å forstå for den unge og kjenne forskjell. Dette fordi resiliensprosesser vil ta tid. Det kan da

være en god hjelp å være bevisst på resiliens modellene, da vi enklere kan forstå prosessene og tiden det krever (Borge Helmen, 2018, s. 62). Ved å vise ungdommene hvordan slike prosesser fungerer kan også hjelpe dem i å forstå hvordan vi ser det ulikt enn fra for eksempel en lærer som retter en prøve. Det er ikke svart hvitt, på den måten at det er ikke riktig eller galt. Det vil kreve tålmodighet fra begge parter, og det å kunne bistå i utvikling vil kreve kjærlighet, som en sentral verdi for en miljøterapeut, som kan anerkjenne og se personen i situasjonen (Thrana, 2016, s. 103).

4.2.1 Aktiviteters betydning

Et variert utvalg av aktiviteter på en institusjon som fremmer glede vil kunne skape positive rom i en hverdag og en pause for den unge (Ulset, 2016, s. 90), men hva om det ikke oppleves som en pause? Det vil kunne bli en etisk utfordring dersom den unge ikke ønsker å fortsette med en aktivitet som kanskje har et faglig stort potensial for utvikling. Å se forbi det faglige fundamentet, og heller rette fokus på at aktiviteten må samsvare med den unges livsverden og lyst vil være hensiktsmessig. Om den ikke samsvarer trengs det god støtte frem til dette skjer. Dersom støtte ikke blir gitt eller det ikke er nok, vil enten den unge fortsette fordi «en må» og dermed stå i fare for å ikke ønske å utføre den gitte aktiviteten eller lignende aktiviteter senere (Säfvenbom, 2005, s. 88). Den unge skal i følge §31 i barneloven (1981) få bestemme og tillegges stor vekt til deres mening. Dette vil gi en følelse av kontroll over egen hverdag, som vil være viktig, ikke bare for brukermedvirkningen, men også samarbeidet videre. Det vil også være viktig i samarbeidet at ungdommen kan høre på miljøterapeuten og ikke gi opp etter første forsøk. Om man får til et tett samarbeid i starten av en aktivitet med ungdom og miljøterapeut, kan ungdommen etter hvert mestre dette på egenhånd. For eksempel, om man har et malekurs hvor man går gjennom ulike teknikker første gang, for så at ungdommene maler fritt neste gang, vil det skje en utvikling. Dette vil være en god hjelp til selvutvikling (Thrana, 2016, s. 104). For at aktiviteter skal bidra til empowerment, må den unge oppleve det som meningsfylt i å gjennomføre på egenhånd.

Det vil også være vesentlig å gi rom for at den unge selv kan prøve ut ulike aktiviteter og være støttende dersom det ikke fungerer på første forsøk. Selv om en trives med en aktivitet vil det være faser hvor en aktivitet kan være tyngre, og det kan friste å «gi opp» selv om en har gode muligheter for å bli bedre. Dette kan for eksempel være å starte på en lagidrett som fotball, som kanskje kan være utenfor komfortsonen i starten om man ikke kjenner andre. Etter hvert blir man en del av fellesskapet og tryggere på seg selv, som kan gjøre opplevelsen bedre. Selv om man blir en del av fellesskapet, kan noen treninger bli vanskeligere enn andre,

og man kan kjenne at man stagnerer. Da kan det friste å gi opp, selv om man egentlig har potensial for å mestre aktiviteten videre. Her vil miljøterapeutens oppgave om å være seg bevisst disse fasene, være viktig for å kunne gi tilrettelagte tilbud og forstå at veien ofte blir til mens man går (Säfvenbom, 2005, s. 89). Motivasjonen for å holde på med en aktivitet kan gi gode resultater, men når det som omtales i FLOW skjer, vil man nå nye nivå (Säfvenbom, 2005, s. 34). Dette kan skje dersom man er en god støttespiller som oppmuntrer når det trengs, men lar den unge bestemme hva som hensiktsmessig å fokusere på.

4.2.2 Fellesskapets verdier

Samholdet og fellesskap er viktig for utvikling. Ved å styrke relasjoner på tvers av ungdommer og få til et sterkt fellesskap vil man skape en arena som gir både emosjonell utveksling, identitetsbekreftelse og gruppetilhørighet (Waaktaar & Christie, 2000, ss. 46-47). Sett i lys av hvordan de unge ofte kan bære preg av dårlig selvbilde og liten tro om seg selv (Larsen, 2015, s. 33), vil det kunne være like viktig å bygge oppunder selvtilliten og selvbildet i tråd med gruppens helhet. Faren for at gruppens normer og verdier vil utgjøre et dårlig bilde om hvem de er vil være en risikofaktor for deres identitetsbekreftelse, tatt i betraktning den selvoppfyllende profetien det kan føre med seg. Det som kan kreves fra en miljøterapeut vil være å aktivt ikke møte ungdommen i den negative forventningen de selv har, og heller løfte det opp på et mer rasjonelt nivå og se ressursene de har iboende seg versus problemene. Hvis vi kan tilby slike nye gode relasjonelle erfaringer kan det tenkes at dette kan bygge videre på å tro mer om seg selv. En kan se det i lys av Bronfenbrenner sin modell (Fyrand, 2016, s. 42) hvordan man har det i en arena vil påvirke de andre. Om en bygger opp gruppens positive innstilling, kan det forplante seg til andre arenaer. Dette sees igjen i kompensasjonsmodellen; at flere positive, trygge erfaringer vil kunne utvide ens selvregulering, og en vil da håndtere andre situasjoner bedre (Borge Helmen, 2018, s. 59). Det vil være viktig at miljøterapeutene følger med på ungdomsgruppens utvikling, da faktorer som kan endre gruppens innstilling fort kan forekomme; eksempelvis ved inn- og utflytting av institusjonen. Det er mye positivt og negativt som kan utvikle seg gjennom ulike gruppeprosesser. Det vil naturligvis ikke være alt miljøterapeuten får med seg, men det vil være viktig å opptre oppmerksomt på slike endringer.

4.2.3 Hvordan skape gode relasjoner

Gode relasjoner er en viktig beskyttelsesfaktor innenfor resiliens. Å være sammen med andre er en viktig del av å føle tilhørighet (Borge Helmen, 2018, s. 86), men hvordan kan man best oppnå gode relasjoner med, og mellom ungdommene? Slik jeg ser det er det hensiktsmessig å

bruke seg selv mest mulig i arbeidet; å bruke tidligere erfaringer, snakke sammen på en avslappet måte, og gjennom dette prøve å skape en god dialog. Jeg mener at miljøterapi skjer overalt, og ved hver mulighet kan en prøve å skape gode situasjoner, ved hjelp av en selv og det man har rundt seg i miljøet. En løs samtale rundt middagsbordet kan sannsynligvis skape like mye samhold som en gruppetime med fokusert trening på for eksempel samtaleteknikk, der den unge kanskje kan kjenne på en følelse av at «nå må jeg forandre meg». Den naturlige dialogen vil nok ikke føles like anstrengt, men heller være preget av en god følelse med støttespillere rundt seg. En kan leve lenge på latter og det tenker jeg gjelder her også. Et annet viktig aspekt er opplevelse av kontroll i hverdagen for den unge. Dette er viktig for alle, spesielt viktig kan det være for unge i barneverninstitusjon, da det er lite valg om hvem man bor sammen med og hvem som har kontroll over deg. Det å kunne velge hvem man sitter med under en middag, eller være med å velge ut en ukesmeny vil for de unge kunne oppleves som medvirkning i hverdagen sin (Hansen, mfl. 2017, s. 62). Dette vil være en del av et viktig miljøterapeutisk arbeid i en institusjon, hvor slike «små valg» kan bety mye for den det gjelder, og en følelse av ansvar for ungdommen vil kunne skape et engasjement som kan være viktig for et godt samarbeid og en god relasjon.

Som vist vil relasjoner spille en stor rolle, hvordan man kan inngå i en god relasjon med den unge vil være ulikt fra person til person. Samspillproblemer mellom unge og voksne kan ofte ha bakgrunn i at de voksne tar kaoset inn, og ikke lengre er en støttende og troverdig relasjon, men noe kaotisk. Dette ubehaget kan da støte den unge fra seg (Larsen, 2015, s. 42). Hvis den unges innvendige og utvendige kaos også skaper kaos i eller rundt relasjonen til den unge, vil en følelse av hjelpeløshet inntreffe, og mangel på egen tro og tro på voksne (Larsen, 2015, s. 40). I arbeid med unge i en barneverninstitusjon må det legges til rette for forandringsarbeid og en må tåle kaos uten å selv bli kaotisk. Dette bør forventes av en miljøterapeut å stå i (Larsen, 2015, s. 42). Å være miljøterapeut vil si å være åpen for nederlag og oppturer, en må tåle å høre ting en ikke liker, se ting man ofte ikke ser, og tåle atferd som man vanligvis ikke tåler. Å kunne leve lenge på de gode situasjonene og tåle en trøkk er slik jeg ser det, vesentlig for å kunne nå inn til den unge over tid. Å være en beskyttelsesfaktor i form av å ikke gi opp eller å ikke dømme den unge for vedkommende sine handlinger, mener jeg vil være vesentlig for den unge sitt syn både på seg selv, men også på miljøterapeuten. Grunnstrukturen ved miljøterapeuter vil være å kunne tåle andres angst og aggresjon, som en forutsetning for at de unge skal ha mulighet å arbeide med dette, og få en bedre organisering av disse emosjonene. Dette vil igjen gi bedre forutsetning for den unge for større selvstendighet og økt sosial kompetanse i det lengre løp (Larsen, 2015, ss. 94-95). Dette vil kreve enormt av en

miljøterapeut i lengden, men for å kunne få til gode relasjoner som kan fordre utvikling vil det være viktig å arbeide mot dette.

4.3 Hva kreves av en miljøterapeut?

Alt fra dagligdagse samtaler, gruppemøter, uformelle og formelle aktiviteter og annet som vil høre med i hverdagslivet på en barnevernsinstitusjon, skaper et stort spenn i hvilke oppgaver en miljøterapeut har. Det vil være viktig som miljøterapeut, å ikke påstå at man vet hvordan den unge har det, da dette heller vil provosere enn å hjelpe. Men det å ha en åpen holdning til deres virkelighet og hvordan de tolker sin situasjon vil være en god hjelp. Altså, å ikke tro at man er ekspert, men heller aktivt ta i bruk en mentaliserende holdning i det man gjør og det som skjer (Larsen, 2015, s. 55). Men det å være seg bevisst på å være ektefølt og ærlig, tenker jeg kan gi en god grobunn for relasjoner. Å skille mellom personlig og privat kan være etisk vanskelig i noen situasjoner, da du skal bruke deg selv i jobben, men på samme måte skal du opptre etter de profesjonelle retningslinjene. Hva vil det egentlig si å være profesjonell? Det blir ofte forbundet med å ikke dele av sitt privatliv og vise for mye følelser. Men jeg tenker at i arbeidet med denne gruppen må man tvert imot tørre å «by på seg selv» og vise et mangfold av følelser. Som miljøterapeut skal man fungere som en rollemodell for ungdommene, og det å tørre å vise følelser er viktig for åpenhet og tillit. Det kan bli en gråsone i situasjoner som kreves emosjonell styrke å stå i over tid, og den profesjonelle omsorgen vil være vesentlig å tematisere og være bevisst i hvordan man best kan skille mellom personlig og privat.

For miljøterapeuter vil en grunnleggende del av arbeidet gjelde å legge til rette for utvikling, gi et tilbud og en mulighet som er realistisk, vel viten om at det kan komme motstand mot å endre seg. Selv om motstanden er til stede vil det være viktig å kunne få mulighet til utvikling (Larsen, 2015, s. 34). Å tilrettelegge og stå i disse utfordringene til ungdommen, møte dem i deres livsverden og gi kjærlighet er viktig for mestring og resiliens. På en annen side må en som miljøterapeut kunne stå i utfordringer over lang tid uten å gi opp, da vel viten om at de unge kan aktivt prøve å få deg til å gi opp. Her vil den profesjonelle omsorgen bli et spenningsfelt, forbundet med både utfordringen i en selv av å stå i en slik situasjon, men også utfordringen med å ikke speile den unge i sitt forsøk på å få deg til å gi opp. Men hva når vi ikke klarer å møte ungdommen? Den primære lojaliteten skal jo for yrkesutøveren ligge hos den mest utsatte parten (FO, 2015 s.10). Det kan være problematisk dersom den unge ikke er tilfreds med en som miljøterapeut. Å trives sammen er viktig, og ikke minst viktig i et arbeid som omhandler relasjoner. Men hva når relasjonen ikke er der? Vi kan føle en god relasjon men det er ikke sikkert den unge møter oss i denne forståelsen. Det vil være viktig å jobbe

aktivt mot å fremme gode relasjoner seg imellom for å kunne styrke resiliens. Om en ikke gir opp, og etter hvert blir bedre kjent, kan man få en bedre relasjon. Dette kan oppleves på en god måte, som en mestringsfølelse, som da igjen vil gi positive opplevelser om ens selvbylde (Bukholdt & Kvaran, 2018, s. 57).

Ved å bruke seg selv i jobben som miljøterapeut, må en kontinuerlig spørre og reflektere rundt hvorfor den unge gjør som den gjør, hvorfor ens egne følelser er som de er og dermed kunne stå i denne utfordringen. Selv om den unge kan provosere, slik at det i enkelte tilfeller handles før en tenker, så må en som profesjonell se forbi handlingene og prøve å forstå den unges indre kamp (Larsen, 2015, s. 56). Det å ha en mentaliserende holdning (Walleroth, 2011, s. 19) kan hjelpe i å ikke handle før man tenker.

4.3.1 Maktrelasjon

Det at miljøterapeuter må handle med tvang i noen tilfeller tenker jeg kan være en enorm avmakt-følelse for den motsatte part, da en tar vekk friheten til den unge i det man utfører tvang. Det vil alltid være viktig å utøve dette med skjønn (Fellesorganisasjonen (FO), 2015, ss. 11-12). Som sagt tidligere; i FO sitt yrkesetiske dokument vil dette være etisk vanskelig (2015, ss. 11-12) da det er noe som er etisk vanskelig å «rettferdiggjøre», ettersom den ene parten tydelig har mer makt enn den andre. Og hvorvidt det skader mer enn det forhindrer. Det vil være høy terskel for tvang, men det vil være der. Om denne frykten blir stor for den unge, ser jeg det som et hinder for å kunne utvikle resiliens. På den ene siden skal hverdagen i et hjem være preget av trygghet, men på den andre siden ser jeg det som vanskelig å være trygg dersom noen man bor med er utrygge og kan komme til å skade enten seg selv eller andre. Det å ha tvang blir på en måte et paradoks for trygghet, uten tvang kan farlige ting skje med dem rundt og en selv, og det samme skjer med tvang. Å ha en åpen dialog både i forkant og i etterkant rundt hvorfor dette blir utført, kan være vesentlig i å få tillit og forståelse fra de unge (Ulset & Tjelflaat, 2013). Da dette kan fremme en forståelse når og hvorvidt det blir brukt, i stedet for en trussel (Forandringsfabrikken, 2019, s. 18). Når man ikke forstår vil det være vanskelig å akseptere, men om man forstår, kan kanskje den åpne dialogen rundt temaet forhindre ødeleggelse av relasjonen.

Omsorgen i en barnevernsinstitusjon skal romme mange områder. Å være en god miljøterapeut og være ærlig rundt slike tema som tvang, kan være en viktig byggestein i et transparent arbeid med den unge, som kan bidra til å fremme resiliens versus utrygghet.

4.3.2 Forståelse av ungdommens utfordringer

Hvordan man ser den unge sine utfordringer utenfra, enten det er den som er «problemet» eller «forholdene» vil være med å avgjøre hvordan man jobber med tilrettelegging.

Atferdsvansker kan som nevnt gi en økt forestilling om at den unge må endre seg (Larsen, 2015, s. 19), dette kan sees i lys av selvoppfyllende profeti, de forventningene man har, møter man. Det kan tenkes som en «kamp» for den unge om å enten avvise eller å bli avvist. Det kan vel forstås som en forsvarsmekanisme, hvis man ikke slipper noen inn er det vel heller ikke noe sjans for å bli såret? Dersom man ikke klarer å stole på andre, og føler det er en selv som er problemet, vil det kanskje resultere i å også føle seg alene? Det å føle seg alene vil påvirke ens livskvalitet og resiliens negativt (Ulset, 2016, s. 81). Det kan allikevel tenkes å være motgang i å snu denne oppfattelsen om å være alene, da det er noe trygt i det utrygge. Det er noe som er stabilt og en følelse av kontroll, som ikke vil være «verdt» å gi opp (Larsen, 2015, s. 34). Det kan tenkes at denne oppfattelsen vil endres over tid, dersom miljøterapeuten ikke gir opp, vil det nok være rom for å prøve å se andre muligheter enn at det er en selv som er problemet og står alene om det. Her kan vi se hvordan beskyttelsesmodellen (Borge Helmen, 2018, s. 60) vil kunne være viktig å aktivt se til, nemlig hvordan samspillet kan fungere positivt inn mot en selv.

Når man tar i betraktning at ungdommene kan stå i en identitetskrise (Gulbrandsen, 2017, s. 102), både i det store spørsmålet om hvem de er, men også forventninger som rettes til dem inn mot voksen livet, vil det her ligge et viktig arbeid for en miljøterapeut. Det å hjelpe ungdommene med å integrere det de har opplevd i sitt livsløp med sin forståelse av seg selv, og hvilke forventninger som råder vil nok være vesentlig for å forstå seg selv i det større samspillet. Det å kunne skape en positiv forståelse av seg selv, uansett hvor mye de har opplevd av utfordrende situasjoner vil være viktig for å styrke resiliens. Kan se det i lys av det salutogene perspektiv (Bukholdt & Kvaran, 2018, s. 56). Får man flere gode erfaringer med å håndtere situasjoner og en opplevelse av sammenheng, kan man skape bedre forutsetninger for nye situasjoner den unge kommer i, og med større tro vil det bli større gjennomføringskraft. Dette vil bli en mestringsopplevelse for den unge, som spiller godt inn på selvtilliten og tro om seg selv, som er viktig for å styrke resiliens.

Omsorgsplassering og atferdsplassering er, som nevnt, to begreper som blir brukt på folkemunne, det kan implisitt si noe om personen i situasjonen som kanskje kan påvirke resiliens. Dette kan tenkes som merkelapper plassert på den unge, at de ”har” eller ”er” sine problemer. Det vil kunne påvirke hvordan den unge ser på seg selv i møte med andre.

Omsorgsplassering legger implisitt til at det handler om problemer med forholdene rundt, imens atferd vil gå utfra selve individet sin atferd. Et eksempel kan være to ungdommer med ulik plassering som sitter med samme «bagasje», men fremdeles blir kategorisert utfra to ulike tilnærminger. Hva kan denne type kategorisering gjøre med den unges selvforståelse? Kan dette være med på å danne et grunnlag for hvordan en ser seg selv som en del av problemet eller som selve problemet? Det kan tenkes at dette kan ha utfall i ens indre verden om sin egen kvalitet, som igjen da vil påvirke resiliens. Det kan kanskje på «papiret» gjøre det lettere for miljøterapeuter å kategorisere, men kanskje føre med seg mer skam for de unge som får den ufrivillige «merkelappen» på seg. Det vil være viktig å ha med seg en oppmerksom holdning til kategoriseringer som kan føre med seg mer generelle forståelser implisitt, og være seg bevisst den tause makten begrepet kan få. Det at andre får en forventning til hva det vil si å være et barnevernsbarn kan være tungt å bære, den ambivalente følelsen av å få trygghet fra et sted som viser til utrygghet i andres øyne. En «incare» identitet som Emonds fremhever, kan og være med å skape ambivalens (Siert i Ulset, 2016, s. 91), da mange har tanker om situasjonen til den unge, og ikke ønsker å innlede vennskap. Det å jobbe mot åpenhet rundt hva det vil si å bo i en barnevernsinstitusjon tenker jeg kan skape mer trygghet og kanskje endre forventningene til hva som legges i ordet barnevernsbarn, fra noe utrygt til noe trygt. For miljøterapeuten må en jobbe mot å møte den unge uten antakelser ved å bruke ord som «atferdsvansker». Eller det å konkretisere omsorg versus atferd paragraf, som kan implisere skyldfølelse. Det vil nok være utslagsgivende i hvordan den unge føler seg møtt. Det å kunne vektlegge fokuset med å arbeide for utvikling, og å se personen i situasjonen vil tenkes som hensiktsmessig for å kunne utvikle seg i sin selvforståelse, sammen med vår forståelse av situasjonen.

5.0 Avsluttende kommentarer

Det å fremme resiliens i utvikling for unge handler mye om den unges egne evner til å finne frem sin styrke innenfra, men ikke alene. Da selvbilde-andrebilder kan bygges opp av flere relasjonelle erfaringer (Larsen, 2015, s. 33), og sosial støtte er den fremste faktoren for å forhindre psykiske plager (Waaktaar & Christie, 2000, ss. 46-47), vil det trenge et nettverk av beskyttelsesfaktorer for å kunne styrke god utvikling. Å kunne være en hjelpende hånd i denne prosessen, krever mye av en miljøterapeut. En må blant annet tåle å stå i utfordrende situasjoner over tid og at ikke resultater kommer etter første forsøk. En må ikke minst klare å sette grenser, samtidig som en beholder en god relasjon bestående av anerkjennelse og kjærlighet som sentrale verdier (Barnevernsproffene, 2017). Å bruke seg selv aktivt som et verktøy i jobben man utfører, og samtidig klare å tilrettelegge for den unge på en helhetlig og forståelig måte vil være viktig. Miljøterapeuten skal ikke tro den vet best, men skal sammen med ungdommene prøve å danne gode og trygge relasjoner som kan fordre utvikling, ved å bruke ressurser en har. Viktige ressurser er aktiviteter og relasjoner. Relasjoner mellom de unge, relasjonen den unge har til seg selv og sitt selvbilde vil være essensielt å ha fokus på. Det å få tro på seg selv, vil springe ut i flere nivåer sett i lys av Bronfenbrenner (Fyrand, 2016, s. 42). I henhold til modellene vist tidligere, vil man kunne arbeide for resiliens med forskjellige taktikker, i praksis vil dette smelte sammen (Borge Helmen, 2018, ss. 59-61). Å ha disse som en del av det teoretiske grunnlaget vil være positivt når man skal vise ungdommene hvordan en utvikles i tråd med resiliens. En kan se hvordan miljøterapeuter og gode relasjoner kan fungere som en trygg havn, og kompetansen for å stå i utfordringer her og nå og senere vil bygges opp.

Man må være åpen og ærlig rundt arbeidet man gjør, da dette vil kunne bli møtt med større forståelse og tillit (Ulset & Tjelflaat, 2013). Det å la ungdommen kunne bestemme som en selvstendig aktør i eget liv, vil være viktig for livskvaliteten. Som miljøterapeut vil man ha makt, men man skal sammen prøve å finne de beste løsningene for personen i situasjonen. Man skal legge til rette for de ulike aspektene som fordrer mestring og utvikling, i en ungdomstid som kan være utfordrende for alle, da det ofte består av mye press og forvirring (Gulbrandsen, 2017, s. 102). Det å kunne bidra til å skape en bedre hverdag, ved å blant annet se de iboende ressursene til hver enkelt, legge til rette for gode relasjoner og aktiviteter vil kunne fremme resiliens for unge i barnevernsinstitusjoner.

Kildeliste

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet . (2017). *Oppvekstrapporten 2017 - Økte forskjeller - gjør det noe?* Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet .
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020, 01 02). *Barnevernsinstitusjoner*. Hentet 03 2020 fra Bufdir:
https://bufdir.no/Barnevern/Tiltak_i_barnevernet/Barnevernsinstitusjoner/
- Barnelova. (1981, 04 08). *Lov om barn og foreldre (LOV-1981-04-08-7)*. Hentet 05 2020 fra Lovdata: <https://lovdata.no/lov/1981-04-08-7>
- Barnevernloven. (1992, 07 17). *Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100)*. Hentet 05 2020 fra Lovdata: <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Barnevernsproffene. (2017, 02). *Forandringsfabrikken*. Hentet fra Innspill til ny barnevernslov: <https://www.forandringsfabrikken.no/article/februar-2017-innspill-til-barne--og-likestillingsdepartementet-om-ny-barnevernlov>
- Borge Helmen, A. I. (2018). *Resiliens - risiko og sunn utvikling* . Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bukholdt, V., & Kvaran, I. (2018). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fellesorganisasjonen (FO). (2015, Mars). *Yrkesetisk grunnlags dokument Fellesorganisasjonen*. Hentet 02 2020 fra FO: <https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>.
- Forandringsfabrikken . (2019). *Hvis jeg var ditt barn - Tvang i barneverninstitusjon* . Oslo: Forandringsfabrikken Kunnskapssenter.
- Fyrand, L. (2016). *Sosialt nettverk - Teori og praksis* . Oslo: Universitetsforlaget .
- Gulbrandsen, L. M. (2017). *Oppvekst og psykologisk utvikling - Innføring i psykologiske perspektiver* . Oslo: Universitetsforlaget.
- Hansen, E. B., Løvgren, M., Neumann, C. B., & Storø, J. (2017). *God omsorg i barnevernsinstitusjoner*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring - NOVA.
- Kvaran, I., & Holm, J. (2012). *Barnevernsfaglig miljøterapi* . Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforlaget.
- Larsen, E. (2015). *Miljøterapi med barn og unge - organisasjonen som terapeut*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Larsen, E., & Selnes, B. (1975). *Fra avvik til ansvar - En miljøterapeutisk tilnærming til ungdom i institusjon* . Oslo: Tanum-Norli.

- Mathiesen, K. S., Karevold, E., & Knudsen, A. K. (2009). *Psykiske lidelser blant barn og unge i Norge*. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt .
- Nordhaug, I. (2018). *Kva ser vi, kva gjer vi - Omsorgssvikt, vald og seksuelle overgrep. Skulen og Barnehagen sine oppgåver*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Raaheim, A. (2002). *Sosialpsykologi*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Säfvenbom, R. (2005). *Fritid og aktiviteter i moderne oppvekst - grunnbok i aktivitetsfag* . Oslo: Universitetsforlaget .
- Thrana, H. M. (2016, Ferbruar 03). Kjærlighetens inntreden i barnevernet - en utfordring for den profesjonelle relasjon? . *Norgesbarnevern* , ss. 96-109.
- Ulset, G. (2016, 06 27). Vennskap - perspektiver og tilnærminger blant ungdom i barneverninstitusjon. *Norges Barnevern*, ss. 80-94.
- Ulset, G., & Tjelflaat, T. (2013, 06 19). Ikke et sted å kalle et hjem? - Betydningen av tvangsbruk ved opphold i barneverninstitusjon. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, ss. 69-83.
- Waaktaar , T., & Christie, H. J. (2000). *Styrk sterke sider - Håndbok i resilience grupper for barn med psykososiale belastninger*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Walleroth, P. (2011). *Mentaliseringsboken* . Oslo: Arneberg Forlag .